

Institutiones Theologicae Ad Usum Seminariorum

Simonnet, Edmond

Venetiis, 1731

Art. 2. Qualis debeat esse.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83614)

vel auctoritate divina, vel consensu communis. Unde extra hunc casum paterfamilias non potest ferre leges.

Dicitur 3. *Obligativa*. Nam effectus proprius legis est moralis obligatio. In quo lex differt à puro consilio, quod, quia tale, nec obligat, nec obligare potest. Unde illud S. Hieronymi lib. 2. cont. Iovin. *Ubi consilium datur, offerentis arbitrium est: ubi præceptum, necessitas servituti*. Lex autem vim habet obligandi, quia legislator obligandi potestatem habet, & ferendo legem, efficaciter vult obligare, atque hanc efficacem obligandi voluntatem per locutionem practicam & imperativam subditis intimat; qua intimatione facta, non potest efficax voluntas obligandi non sortiri effectum suum, supposita obligandi potestate in legislatore. Sed

Nota. Vis obligandi, quam lex habet, inchoatur per voluntatem efficacem obligandi subditos ad aliquid; completur verò & perficitur per actum imperii, seu locutionem internam practicam exterius expressam per signum practicum. Vis itaque completa & integra, quam lex habet obligandi subditos, & quæ, quantum ad conceptum, est vis completa & integra inducendi vinculum morale, quo morali quadam necessitate subditi ad aliquid faciendum vel omittendum adstringuntur, realiter & quoad entitatem non est aliud, quam complexum ex actibus legislatoris, ex quibus intrinsecè lex constituitur, non physicè quidem, sed moraliter seu æquivalenter in affirmatione prudenti permanentibus in ordine ad causandum in subditis hunc effectum moralem per denominationem realem extrinsecam: non enim aliter causari potest. Unde ulterius obligatio moralis, quæ quantum ad conceptum est vinculum morale, seu morali quadam necessitate ad aliquid faciendum vel omittendum adstringens, quoad rem non est aliud, quam ipsimet actus legislatoris, ex quibus intrinsecè constituitur lex: omnis enim denominatio realis, sive intrinseca sive extrinseca, quoad rem nihil aliud est, quam forma, cuius est denominatio.

Dicitur 4. *Ad bonum commune*: quia lex omnis ferri debet propter bonum commune: lex enim ex intrinseca & essentiali sua ratione est instrumentum publicæ potestatis ad procurandum eum finem, propter quem potestas publica instituta est sive à Deo, sive ab hominibus. Atqui publica potestas tantum instituta est sive à Deo, sive ab hominibus, ad procurandam felicitatem publicam. Ergo lex ex intrinseca & essentiali sua ratione est instrumentum publicæ potestatis ad procurandam felicitatem publicam; & consequenter felicitas publica ut procuranda, est finis intrinsecus & essentialis legi: ita ut lex communitati lata, sive toti communitati lata sit, sive tantum alicui ejus parti, tanquam ejus membro, invalida sit, & solum nominatenus lex, nisi ad procurandam felicitatem publicam valeat, vel immediatè, si toti communitati lata est, vel saltem mediatè & ultimatè, si tantum lata est alicui communitatis parti, tanquam ejus membro, cuius proinde bonum redundare debet in bonum totius communitatis.

Hinc legislator, si ferendo legem, proprium, aut aliquorum privatorum, non publicum bonum intendat, graviter peccat: nihilominus tamen lex validè ab eo fertur, & subditos obligat, si præter aut contra intentionem ejus, ad publicam utilitatem conducere potest. Hinc etiam lex, quæ validè lata est, quia, cum lata est, ad bonum publicum valebat, definit esse valida, & subditos obligare, ubi primum definit ad bonum publicum utilis esse, & à fortiori ubi primum incipit esse nociva, & bono publico contraria.

Dicitur 5. *Ab eo qui curam habet communitatis*: quia, ut jam dictum est, finis intrinsecus & essentialis legi est bonum commune procurandum, & consequenter illius tantum est condere leges, cujus principaliter est procurare bonum commune. Procurare autem bonum commune, principaliter pertinet vel ad communitatem, vel ad eum qui communitatem

Simonet Theol. Tom. II.

ti præest, ejusque curam gerit ut princeps. Ita docet S. Thomas hic q. 90. art. 3. in O. *Lex*, inquit, *proprie primo & principaliter respicit ordinem ad bonum commune. Ordinare autem aliquid in bonum commune, est vel totius multitudinis, vel alicujus gentis vicem totius multitudinis; & ideo condere legem vel pertinet ad totam multitudinem, vel pertinet ad personam publicam, quæ totius multitudinis curam habet.*

Dicitur 6. *Promulgata*, hoc est, actu seu signo aliquo externo practicè & per modum imperii subditis intimata. Hæc autem intimatio est intrinsecus & essentialis legis complementum, quo posito, existit regula actuum humanorum, completam & integram vim habens dirigendi & obligandi subditos, quo non posito, nec est, nec esse potest hæc regula, proindeque nec est, nec esse potest lex: quantumcumque enim supponatur esse in legislatore voluntas efficax obligandi subditos, & locutio interna practica voluntatem illam ad subditos practicè dirigens, nondum est actuum humanorum regula, aut vis completa & integra subditos obligandi; etiamsi legislator subditis suis exterius significet actus illos, sed sine practica intimatione: nondum enim ad quidquam tenentur subditi. At ubi primum ad actus internos legislatoris accedit exterior intimatio practica, & per modum imperii facta, ut subditi aliquid faciant vel omittant, hoc ipso subditi habent actuum suorum regulam, cui se conformare tenentur. Hinc ad cap. *In istis* dist. 4. dicitur: *Leges instituuntur, cum promulgantur*. Promulgatio igitur est essentialis legi, quam intrinsecè constituit cum internis actibus legislatoris.

Dicitur 7. *Qua permanenter sancitur aliquid*: quia lex fertur in perpetuum, aut saltem nonnisi ad tempus valde longum, in quo lex, juxta communem Doctorum sententiam, differt à mero præcepto, quod per mortem præcipientis expirat: lex verò, mortuo aut amoto legislatore, adhuc durat, donec abrogetur, vel mutatis circumstantiis, incipiat esse nociva, aut saltem inutilis bono publico. Ratio perpetuitatis legis petitur ex eo, quod lex fertur soli communitati perfecte, quæ ex natura sua perpetua est, quatenus per successionem continuam perseverat eadem moraliter in posteris, nec utiliter administrari potest sine legum stabilitate & uniformitate. Leges igitur, ex modo & intentione qua feruntur, non solum in præsens, sed etiam in futurum prosapiunt; nec solum præsentibus, sed etiam quotquot in posterum erunt in communitate, pro suo tempore obligant: quotquot enim in posterum erunt in communitate, hoc ipso subiacent legibus, quod sient partes communitatis.

ARTICULUS II.

Qualis debet esse Lex.

QUærantur hoc Articulo conditiones ad legem requisitæ. Has convenienter enumerat Isidorus verbis relatis dist. 4. cap. 2. ubi dicitur: *Erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, secundum consuetudinem, loco temporisque conveniens, necessaria, utilis, manifesta ... nullo privato commodo, sed pro communi civium utilitate conscripta.*

1. Igitur debet esse honesta, ex parte objecti scilicet, non solum non præcipiendo aliquid quod sit turpe, sed etiam nihil præcipiendo, quod non sit honestum vel ex natura sua, & antecedenter ad omnem legem, vel saltem ratione finis ad quem ordinatur, quatenus ita de se indifferens est, ut possit conducere ad bonum finem, quem intendit lex. Sine hac conditione lex non esset verè lex: unde hæc conditio est essentialis legi.

Ratio est, quia 1. homines obligari ad turpia repugnat. 2. Finis intrinsecus & essentialis legi est bonum commune procurandum, & quod procurari non potest præcipiendo turpia. 3. Homines nihil possunt validè statuere, vel præcipere, nisi secundum potestatem

Q 2 tem

tem vel immediatè, vel saltem mediatè acceptam à Deo: nam, ut ait Apostolus Rom. cap. 13. *non est potestas, nisi à Deo*. Atqui, ut ait idem 2. Corinth. cap. 13. potestas condendi leges non est à Deo data hominibus ad destructionem, sed ad ædificationem; neque ad subditos malos, sed bonos efficiendos. Ergo, &c.

Dices. Aliquæ tamen leges humanæ permittunt aliquod malum. *Resp.* Leges humanas aliquod malum permittere, non statuendo, ut licitum sit quod turpe & inhonestum est, sed præcisè malum minus tolerando, & prohibendo ne puniatur, non ut delinquentibus procureretur impunitas, & liberiùs peccent, sed ut majus malum impediatur. Hæc autem mali alicujus minoris permissio, 1. non est ex se inhonestæ, 2. Imò positivè honesta est ratione boni communis ad quod ordinatur, & ad quod conducit impediendo majus malum. Præterea, recta ratio dicitur, minus malum permitti posse, & debere, ad majus malum vitandum, & procurandum majus bonum, atque ex duobus malis inevitabilibus majus vitandum esse, & ad hunc finem eligendum minus.

2. Lex debet esse justa, 1. ex parte finis, nihil statuendo contra bonum commune, quod est finis ejus. 2. Ex parte potestatis, ita ut legislator non plus statuat, quam potest statuere, & iis tantum statuat, quibus statuere potest. 3. Secundùm æqualitatem proportionalem: ita ut subditis in ordine ad bonum commune onera imponantur, habita ratione virium & facultatum. Hæc conditio est etiam essentialis legi: lex enim injusta, vera lex esse non potest.

3. Lex debet esse possibilis, seu de objecto possibilis; nemo enim obligari potest ad impossibile. Sed *nota.* Potest aliquid esse impossibile triplici modo: simpliciter, secundùm quid, & moraliter. Impossibile simpliciter est v. gr. illud omne, quod non possumus sine aliquo auxilio, quod nullo modo est in nostra potestate. Impossibile secundùm quid est illud omne v. gr. quod non possumus cum solis naturæ viribus, sed possumus cum auxilio gratiæ, quod vel habemus, vel in nostra potestate est ut illud habeamus. Impossibile moraliter est illud omne quod non possumus, nisi cum valde magna difficultate.

Potè nullus legislator, sive divinus sive humanus, præcipere potest impossibilia simpliciter, quia moralis obligatio ad impossibile simpliciter implicat contradictionem. Divinus, pro supremo suo jure, potest præcipere & præcipit aliqua impossibilia secundùm quid, sicut & aliqua moraliter impossibilia, in sensu scilicet explicato. Humanus verò non potest præcipere impossibilia moraliter, sine causa valde gravi & urgente; quia potestas legislatoris humani non est suprema, sed humanæ imbecillitati accommodata; unde non potest ad quilibet ex qualibet causa obligare. Adde quod potestatem condendi leges accepit, ad regendos homines, non ut servos, sed ut cives. Ex dictis autem apparet hanc possibilitatis conditionem esse quoque legi essentialem.

4. Lex debet esse secundùm naturam, idest, ut interpretatur Glossa, secundùm naturalem rationem: nulla enim lex rectæ rationi contraria, valida esse potest: nam lex contraria rectæ rationi, legi divinæ adversatur.

5. Lex debet esse secundùm patriæ consuetudinem: quia, ut ait Glossa, *si est contra consuetudinem inhabitantium, per contrariam consuetudinem abrogatur*.

6. Debet esse loco & tempori conveniens; alioquin ad bonum commune conducere non poterit, aut etiam ei adversabitur, atque ita subditos obligare non poterit.

7. Lex debet esse necessaria: quia, ut Glossa dicit, *non nisi instante necessitate jus statui debet*. Nam si leves ob causas leges ferantur, brevi legum multitudine obruentur subditi. Lex tamen sine instanti necessitate lata, obligat, si re ipsa valet ad bonum commune.

8. Lex debet esse utilis: quia, ut ait Glossa, *inutilis esset abjicienda*. Inutilis autem dicitur, quæ non

valet ad bonum commune procurandum; qui tamen finis intrinsecus & essentialis est omni legi. Unde legem ad bonum commune utilem non esse, & tamen esse validam repugnat. Quare hæc conditio est essentialis.

9. Lex debet esse manifesta; ne, ut dicitur in textu Capituli laudati, *aliquid per obscuritatem in captionem contineat*, hoc est, ut Glossa explicat, *ne aliquis captiosè possit eam interpretari, vel etiam ne alicui laqueus pareatur per eam*. Hæc autem conditio requiritur tantùm ad bene esse legis.

ARTICULUS III.

Quotuplex sit Lex.

LEX 1. dividitur in æternam, & temporalem. Lex æterna, juxta D. Thomam hic qu. 93. art. 1. in Q. est *ratio divine sapientiæ, moventis omnia ad debitum finem*, seu ratio divine sapientiæ, secundùm quod est *directiva omnium actuum & motionum*. Unde, juxta D. Thomam, lex æterna extenditur non solum ad creaturas rationales, sed etiam ad irracionales; nec solum est regula actionum liberarum, sed etiam quarumlibet aliarum. Lex autem æterna, sumpta in tam ampla significatione, non nisi improprie dicitur dici potest. Irrationales enim creaturæ legis propriè dictæ incapaces sunt, nec lex propriè dicta potest esse regula & mensura, nisi actuum liberorum.

Itaque ut lex æterna magis accedat ad rationem legis propriè dictæ, sumenda est strictius, scilicet pro actu divinæ voluntatis, quo Deus, ut author naturæ, ex hypothesi creaturarum rationalium producendarum, necessariò voluit ab æterno obligare creaturas rationales ad aliqua, cum actu imperii, seu locutione interna practica intellectus divini, voluntatem illam ab æterno dirigente ad creaturas illas. Complexum enim ex his duobus actibus potest utrumque obtinere nomen legis propriè dictæ, quatenus actus liberorum creaturæ rationalis, in tempore exituræ, ab æterno ordinavit ad finem debitum, nempe ad bonum commune rationalis naturæ, & utrumque regula & mensura est actuum liberorum, quos rationalis quælibet creatura exercet in tempore.

Dixi, utrumque: nam complexum illud ex actibus divinis, nempe ex efficaci voluntate obligandi ad aliqua creaturam rationalem, aliquando exituram, & locutione interna practica hanc voluntatem dirigente ad creaturam rationalem, non potest esse lex propriè dicta, nisi inchoatè & incompletè, quia non potest esse, nisi inchoatè & incompletè, regula & mensura actuum creaturæ rationalis, creaturam rationalem ad aliqua proximè obligans. Talis enim regulæ complementum intrinsecum & essentialis, est promulgatio, seu aliquis actus externus practicè & per modum imperii subditis intimans actum internum voluntatis, quo legislator vult illos ad aliquid obligare, & exterius exprimens locutionem internam, qua legislatoris intellectus practicè & per modum imperii dicitur aliquid à subditis esse faciendum, vel omittendum, ut patet ex dictis Art. I.

Cum igitur actuum divinatorum, quibus constituitur lex æterna strictius sumpta, nulla fuerit aut potuerit esse promulgatio ab æterno, quia nulla fuit aut potuit esse ab æterno creatura rationalis; lex æterna, etiam strictius sumpta, non est nisi inchoatè lex propriè dicta, nec nisi inchoatam vim habet obligandi creaturam rationalem, ejusque actus liberos dirigendi per modum regulæ. In tempore autem completur in ratione legis propriè dictæ, per rationis rectæ dictamen practicum, quo Deus, ut author naturæ, practicè & per modum imperii dicitur & præscribit creaturæ rationali hoc vel illud faciendum vel omittendum esse, atque ita practicè & per modum imperii intimat actus suos internos, quibus vult & practicè ac imperativè loquitur interius, quæ legislator naturalis, & quibus,